

Posudek bakalářské práce Libora Možíše

na téma

Profesiogram jako východisko pro tvorbu metodik pro sociální pracovníky OSPOD v oblasti náhradní rodinné péče (se zvláštním zřetelem k pěstounské péči)

Bakalářská práce Libora Možíše má bez příloh i s citovanou literaturou cca 70 stran a sestává z úvodní části, teoretické a praktické části, které jsou dále členěny, a ze závěru. Práce disponuje řadou příloh – zejména dotazníků z oblasti náhradní rodinné péče (NRP) a grafů.

V úvodní části jsou stanoveny cíle práce a dvě výzkumné hypotézy. Cílem bylo sestavit na základě dotazníkového šetření profesiogram sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) na úseku náhradní rodinné péče. Hypotézy předpokládají, že existují nedostatky jednak v metodickém postupu sociálních pracovníků při zpracování žádostí osob o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, ale také v metodickém postupu sociálních pracovníků při vyhledávání dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí.

Teoretická část ve stručnosti seznamuje se systémem náhradní rodinné péče po přijetí novely zákona 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (ZOSPOD), účinné od 1.1. 2013 a před vstupem v účinnost nového občanského zákoníku. Vyjmenovává formy náhradní péče ústavní a rodinné, které posléze charakterizuje – osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství a svěřením do výchovy jiné fyzické osoby. Autor v úvodu zdůrazňuje, že teorie vazby (attachmentu) Johna Bowlbyho je základním ideovým východiskem úspěšnosti aplikace různých forem náhradní rodinné péče. Potřeby dítěte v NRP charakterizuje na základě slavné práce Langmeiera a Matějčka Psychická deprivace v dětství. V poslední kapitole teoretické části stručně charakterizuje profesiografii na základě několika odborných prací.

Praktická část zahrnuje popis a vyhodnocení výzkumu. Autor ho realizoval na území Středočeského kraje na OSPOD na všech pracovištích obcí s rozšířenou působností (26), které spadají do působnosti kraje, Respondenty byli pracovníci (de facto pouze pracovnice) na úseku NRP. Počet pracovníků je zdá se totožný s počtem pracovišť. Výzkumnou metodou byl dotazník a časový snímek dne zachycující období jednoho týdne. Pro korekci informací zvolil autor ještě řízený rozhovor s dvěma pracovníky NRP nadřízeného krajského úřadu. Tyto metody byly doplněny obsahovou analýzou třiceti spisů dětí a třiceti spisů žadatelů o NRP. Tři pracoviště se

šetření neúčastnila, návratnost tedy byla 88,5% (na str. 33 je mylně uvedeno 82,5% , na str. 36 je údaj správně). Jen asi pětina pracovníků měla na starosti výhradně agendu NRP, větší část pracovníků měla kumulovanou agendu, nejčastěji s běžnou agendou OSPOD, ale i s jinou.

Na str. 70 se autor zabývá kritérii úspěšnosti pracovníka v NRP v praxi a konstatuje, že jsou v zásadě definována ZOSPOD a účelem zákona vymezeným v ustanovení § 5 jako ochrana zájmů a blaha dítěte, rodičovství a rodiny. K tomu připojuje Kritéria úspěšnosti subjektivně vnímaná sociálním pracovníkem, aniž by je jakkoliv komentoval. Přitom minimálně bod první a čtvrtý by si kritické zhodnocení zasloužil. Není úplně zřejmé, o jaký zdroj se autor v tomto případě opíral, protože v dotazníkovém šetření ani v otázkách polostrukturovaného rozhovoru tato otázka zařazena není. Bod první „uspokojení požadavků žadatelů o NRP“ je v rozporu s okřídlenou a všemi odborníky sdílenou tezí: že smyslem NRP je hledat vhodné pečovatele pro dítě, nikoliv naopak. Taktéž bod 4 „dostatek dětí, kterým je třeba zajistit péči v NRP“ vypadá spíše jako karikatura pojetí sociálně-právní ochrany, než jako relevantní kritérium úspěšnosti pracovníka v NRP. Nemohu pominout též větu na straně 70-71 „pozice represivní je v jeho [pracovníka v NRP] činnosti do značné míry upozaděna“, která svědčí o určitém nepochopení smyslu základní agendy sociálně-právní ochrany, tak jak je chápána Úmluvou o právech dítěte a judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a definována např. v ustanovení § 5 ZOSPOD.

Získané údaje ukázaly, že společným znakem všech zkoumaných pracovišť je vysoká administrativní zátěž, určitá nepředvídatelnost některých pracovních činností (např. soudy) a také to, že administrativní zátěž po novele ZOSPOD vzrostla. Obě dvě na počátku vyslovené hypotézy se potvrdily – existují metodické nedostatky a tápání jak při zpracování žádostí uchazečů o NRP, tak při vyhledávání dětí. Vyústěním práce je několik doporučení pro praxi - 1) zakotvení pracovní pozice sociálního pracovníka pro NRP v ZOSPOD; 2) vydělení náboru žadatelů z výkonu státní správy a svěření této činnosti právníkům osobám pověřeným k výkonu SPO; 3) vytvoření systému celoživotního vzdělávání pro sociální pracovníky v NRP.

V práci se vyskytuje určitý počet překlepů a několik terminologických nepřesností. Autor kromě kapitoly Cíle na str. 12, kde uvádí správný pojem, obec s rozšířenou působností, systematicky používá v celé práci slangový pojem obec III. typu, který ostatně není jediný (další jsou „obec třetího stupně“ nebo „trojková obec“), aniž zavedl do textu zkratku. Zákon tento pojem nezná. S tím souvisí i jedna věcná chyba – na str. 65 autor píše „obcí III. typu, kterých je na území ČR celkem 389 a zaujímají většinou území bývalých okresů“. Obcí s rozšířenou působností, o nichž autor hovoří, je 205. Číselný údaj, který použil, se vztahuje k tzv. obcím s pověřeným obecním úřadem, tedy slangově obcím druhého stupně či typu. Obce s rozšířenou

působností také logicky nemohou zaujímat většinou území bývalých okresů, neboť je jich přibližně třikrát tolik, kolik je okresů (73+3+Praha).

Práci přes uvedené výhrady považuji za aktuální a užitečnou. Potřeba zvýšit počty kvalifikovaných pracovníků ve státní správě na úseku sociálně-právní ochrany dětí je nutností, stejně jako rozvoj sociálních služeb dostupných pro všechny, kteří je potřebují. Práce Libora Možiše může být využita při přípravě těchto reforem. Práce je zpracována přehledně, použitá literatura obsahuje relevantní české a zahraniční tituly.

Hodnocení: velmi dobře

Otázka k obhajobě: Na str. 75 uvádíte doporučení pro praxi „vydělení náboru žadatelů z výkonu státní správy a svěřením této činnosti právníckým osobám pověřeným k výkonu SPO“. Rozved'te a odůvodněte toto doporučení.

Dne 21. 1. 2014 v Praze

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.